

Rusya-AB-Türkiye üçgeninde Türk Akımı

ERDAL TANAS KARAGÖL, MEHMET KIZILKAYA

- Güney Akım yerine Türk Akımı'nın tercih edilmesinin nedenleri nelerdir?
- Türk Akımı'nın muhtemel geçiş güzergahının diğer projelere etkisi nasıl olur?
 - Türk Akımı'nın Avrupa güzergahı Balkan ülkelerini nasıl etkiler?

GİRİŞ

Ukrayna'da 2013 yılında başlayan iç savaş ve devamında Kırım'a gerçekleştirilen Rusya müdahalesi Batı dünyası ile Rusya arasındaki ilişkilerde yeni bir dönemin başlamasına sebep olmuştur. Soğuk Savaş dönemindeki bloklaşma kendini Ukrayna krizi üzerinden tekrar gün yüzüne çıkarmıştır. Bu durum karşısında tepkilerini geciktirmeyen Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve Avrupa Birliği (AB), Rusya'ya karşı ticari ambargo uygulama kararı alırken, Rusya'nın yaptırımlara Avrupa kıtasının kendisine önemli ölçüde bağımlı olduğu enerji kartını kullanarak karşılık vermesi, yaşanan gerilimin devam edeceğini göstermektedir.

Rusya'ya karşı başlatılan ticari engellemeler sonrasında Rusya Devlet Başkanı Putin'in Aralık 2014'te Türkiye'ye gerçekleştirdiği ziyaret ayrı bir önem kazanmıştır. Gerçekleştirilen toplantı sonrası Putin tarafından, Karadeniz altından Avrupa'ya gaz akışını

sağlaması planlanan Güney Akım'ın iptal edildiği ve bunun yerine Türkiye üzerinden Türk Akımı olarak adlandırılan yeni bir enerji hattının geçişi için çalışmalar yapıldığı açıklanmıştır. Mevcut durumda herhangi bir fizibilite çalışması yapılmamasına rağmen Türk Akımı, Avrupa ülkeleri başta olmak üzere birçok ülkenin ilgiyle takip ettiği bir durum halini almıştır. Güney Akım'ın yeni güzergahının Türkiye üzerinden Avrupa'ya Türk Akımı adıyla bağlanacak olması Türkiye-Rusya ilişkilerini etkileyecek olduğu kadar Türkiye ile AB ilişkilerinde de enerji üzerinden yeni bir dönemin başlamasına kapı aralayacaktır.

GÜNEY AKIM'DAN TÜRK AKIMI'NA GEÇİŞ

Kasım 2013'te Ukrayna hükümetinin AB Ortaklık Anlaşması'nı imzalamaması ve Rusya yanlısı politikalarına devam etmesi üzerine başlayan eylem ve gösteriler kısa sürede başkent Kiev'den ülkenin geri ka-

Erdal TANAS KARAGÖL

İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi, İktisat bölümünden 1992 yılında derece ile mezun oldu. Yüksek lisansını Connecticut Üniversitesi'nde tamamladı. Doktorasını ise 2002 yılında İngiltere'de York Üniversitesi'nde "Dış Borçlar Ve Ekonomik Büyüme İlişkisi ve Dış Borç Öteleme Riski" konusu üzerine tamamladı. Ekonomik Büyüme, Savunma Ekonomisi, Dış Borçlar, Borç Krizleri, IMF Standby Anlaşmaları, Enerji Ekonomisi, Kamu Harcamaları, Sosyal Yardımlar ve Yoksulluk konularında yayımlanmış yayınları bulunmaktadır. Halen, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi İktisat Bölümünde profesör olarak çalışmaktadır.

Mehmet KIZILKAYA

Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İngilizce İşletme bölümünden 2014 yılında mezun oldu. SETA Ekonomi Araştırmaları Direktörlüğü'nde araştırma asistanı olarak görev yapmaktadır. Çalıştığı konular arasında uluslararası ekonomi kuruluşları, makroekonomik göstergeler ve enerji ekonomisi bulunmaktadır.

lanına yayılarak Ukrayna hükümetinin devrilmesiyle sonuçlanmıştır. Hükümetin devrilmesiyle birlikte olaylar kısa sürede ülkedeki Rus yanlıları ile AB yanlıları arasında bir iç savaşa dönüşmüştür.¹ İç savaşın sürdüğü sırada gerçekleştirilen referandum sonrasında Kırım'ın Rusya'ya bağlanması başta ABD ve AB üyeleri olmak üzere birçok ülke tarafından tepkiyle karşılanmıştır. Kırım'ın ilhakını kınamakla yetinmeyen ABD ve AB, Rusya'ya karşı bir dizi ekonomik ve siyasi yaptırım uygulama kararı almıştır. Ekonomik ve siyasi yaptırımlar Rusya ekonomisinde etkisini kısa sürede göstermiş, Rus para birimi ruble, dolar karşısında tarihinin en düşük seviyesine gelirken, Rusya Merkez Bankası (Bank of Russia) krizin etkisini azaltmak adına faizleri yüzde 10,5'ten, yüzde 17'ye çıkarma kararı almıştır.² Yaşananlar karşısında Rus ekonomisinin belkemiği konumundaki şirketler zarar etmeye başlamıştır. Ambargolar karşısında mali anlamda en çok etkilenen kurumların başında Rus enerji şirketi Gazprom gelmektedir. 2013 yılında 21 milyar dolar kâr açıklayan şirketin 2014 yılına ait kârının yüzde 86 azalarak 3 milyar dolara düşmesi ambargoların Rusya ekonomisini ne denli etkilediğini göstermesi açısından örnek teşkil etmektedir.³

Ekonomik göstergeler açısından ağır kayıplar vermeye başlayan Rusya, bu yaptırımlara elindeki en önemli güç olan enerji üzerinden karşılık vermeye çalışmıştır. Bu bağlamda atılan adımların başında, Rus gazını Karadeniz altından Avrupa'ya iletmesi planlanan Güney Akım projesinin iptal edilmesi gelmiştir. Bilindiği üzere 1 Aralık 2014'te gerçekleşen Rusya Devlet Başkanı Putin'in tarihi Türkiye ziyareti sırasında Güney Akım'ın iptalini ve bu proje yerine yine aynı miktarda doğalgazı geçirecek olan Türk Akımı olarak nitelendirilen yeni bir projeyi duyurması özellikle Avrupa basınında geniş yankı bulmuştur. 931 km'lik kısmının Karadeniz'in altından, 1455 km'lik kısmının ise Avrupa kıtasından geçmesi planlanan

Güney Akım'ın iptal sebepleri ve bunun yerine, toplamda dört hattan oluşacak olan Türk Akımı'nın neden tercih edildiği merak konusu olmuştur. Mevcut durumda Türkiye'nin Rusya'dan doğalgaz aldığı iki hat olan Mavi Akım ve Batı Hattı işlevlerini sürdürmektedirler. Bu doğrultuda henüz proje güzergahı konusuna açıklık getirilmemesine rağmen Batı Hattı'ndan alınan yıllık 14 milyar metreküplük doğalgazın Türk Akımı'na devredileceği açıklanmıştır.

ABD'nin ve AB'nin ambargolarına karşı alternatifler geliştiren Rusya'nın enerji politikası de bu anlamda değişim göstermeye başlamıştır. AB ülkelerinin yüksek oranda Rus doğalgazına bağımlı olması bir anlamda Rusya'nın elini güçlendirse de, AB'nin enerji ihtiyacını farklı kaynak (yenilenebilir enerji, shale gaz) ve güzergahlardan karşılamaya başlaması Rusya için bir tehdit unsuru oluşturmuş durumdadır. Ayrıca, Güney Akım'ın Avrupa'ya girişini sağlayacak olan Bulgaristan'ın Rusya'ya karşı yaptırımlarda üyesi olduğu AB ile aynı safta yer alması projenin iptaline yol açan etmenlerin başında gelmiştir. Bu bağlamda Güney Akım'ın iptali Rusya'yı, ABD ve AB ülkeleri karşısında kritik bir konuma getirmiştir.

Bu durum Rusya'yı yeni enerji güzergahları bulma arayışına itmiştir. Bu arayışlardan en önemlilerinden biri ise Rusya tarafından Avrupa pazarına gönderilen doğalgazın 2019'dan itibaren Ukrayna üzerinden gönderilmeyeceğine dair yapılan açıklamadır. Rusya'nın kara parçası anlamında Türkiye'ye duyduğu güven neticesinde ortaya çıkan Türk Akımı projesinin, enerji transferinde yeni bir güzergah oluşturması ve iki ülke arasındaki ilişkilere olumlu etkisi bakımından önemlidir (Şekil 1). Ayrıca Türkiye'nin ilk nükleer santrali olacak olan Akkuyu Nükleer Santrali'nin Rusya'ya ait bir enerji şirketi tarafından yapılacak olması da ikili ilişkilere yeni bir boyut kazandırmıştır.

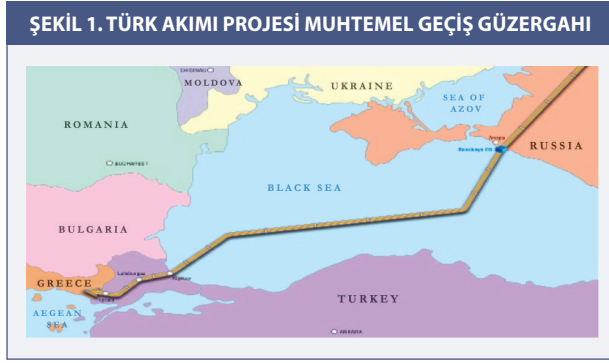
Enerjinin dış politikada stratejik bir silah olmasının yanı sıra ilgili ülkelere maddi anlamda sağladığı kazanç, ülke ilişkilerinde yapılan anlaşmaların ana gerekçeleri arasındadır. Bu anlamda Türk Akımı'nın tercih edilme nedenlerinin başında da Güney Akım'ın yüksek maliyet kalemlerinin varlığı etkili olmuştur.

1 "Ukrayna Krizinin Kronolojisi", *Euronews*, 10 Şubat 2015.

2 "Russia Makes Drastic Rate Rise To 17% To Stem Rouble Decline", *BBC News*, 16 Aralık 2014.

3 "Gazprom'u Ruble Vurdu", *AA*, 29 Nisan 2015.

Karadeniz altından geçecek boru hattının Türk Akımı ile birlikte kısılması ve projeden maddi anlamda tasarruf elde edecek olması, ekonomik anlamda zor durumda olan Rusya adına önemli bir fırsattır.

Kaynak: Gazprom

Türk Akımı projesinin ana detaylarına bakıldığında ise Gazprom ve BOTAŞ'ın imzaladığı mutabakat zaptına göre, proje ile birlikte 15 milyar metreküp Türkiye'de, yaklaşık 48 milyar metreküp ise Yunanistan'da depolanacak şekilde toplamda 63 milyar metreküp doğalgaz aktarılması beklenmektedir. Mevcut durumda Rusya'dan Türkiye'ye Mavi Akım boru hattı aracılığı ile 16 milyar metreküp doğalgaz akışı sağlanmaktadır. Bu anlamda yıllık 63 milyar metreküp doğalgaz akışını sağlayacak olan Türk Akımı projesi, hem Rusya hem Türkiye hem de AB ülkeleri için enerji arz güvenliği kapsamında kritik bir öneme sahip olacaktır.⁴

TÜRKİYE'NİN YENİ VİZYONU ÇERÇEVESİNDE TÜRK AKIMI

Enerji ihtiyacının büyük bölümünü ithal eden Türkiye, bu alanda dışa bağımlılığını azaltmak adına son yıllarda önemli adımlar atmaktadır. Bu bağlamda hem enerji kaynaklarının çeşitlendirilerek doğalgaz ve petrole olan bağımlılığın azaltılması, hem de bölgedeki potansiyel ülkelerle enerji temeline dayanan ikili ilişkilerin geliştirilmesi Türkiye'ye son yıllarda enerji konusunda bölgesel bir aktör olma kimliği kazandırmıştır. Enerji kaynaklarına sahip ülkelere yakın olmasıyla elde

⁴ "Political Concerns Mar Turkish Stream Project", *EurActiv*, 11 Mart 2015.

ettiği jeostratejik konumunu uzun yıllar iyi değerlendiremeyen Türkiye, TANAP ile birlikte bölgesel enerji denkleminde önemli bir rol oynamaya başlamıştır.⁵

Son yıllarda ekonomik göstergelerdeki istikrarlı durumu ile Türkiye, enerji alanında da bu durumu avantaaja çevirmiş ve Türk Akımı gibi projelerle küresel enerji denkleminde önemli bir pozisyonda yer almaya başlamıştır. Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin'in son Türkiye ziyaretinde Güney Akım'ın iptali ile birlikte projenin Bulgaristan yerine, oluşturulacak yeni hatla Türkiye bağlantılı Yunanistan üzerinden Avrupa'ya taşınacağını duyurması Türkiye'nin enerji denklemindeki konumuna yeni bir boyut kazandırmıştır. Türk Akımı'nın Ruslara ait olması ve ikili görüşmelerin hala devam etmesi, projenin Rusya'nın alacağı kararlar doğrultusunda şekilleneceğini göstermektedir. Bu bağlamda Türk Akımı'nın tamamının Ruslara ait olmasının getirebileceği olumsuzlukların önlenmesi için Türkiye'nin diğer enerji projelerinde olduğu gibi Türk Akımı'nda paydaş olarak yer alması stratejik derecede önemlidir.⁶ Enerji arz güvenliği bağlamında sağlanan alternatif güzergahlar yoluyla bu ve benzeri projelerin Türkiye-AB ilişkilerine de yeni bir boyut kazandırması beklenmektedir.

Türk Akımı dış politikadaki stratejik değerinin yanı sıra Türkiye'nin artan enerji talebine karşılık verecek olması yönüyle de önem arz etmektedir. Çok yönlü bir dış politika geliştiren ve coğrafi konumunun farkında olan Türkiye'nin enerji alanındaki önceliklerine bakıldığında ilk olarak, enerjinin güvenli ve uygun bir fiyat seviyesinden temin edilmesi gelmektedir. İkinci olarak ise, enerji merkezi olma yolunda atılan adımlara ek olarak enerji transferinde ticari hub olabilmek önem taşımaktadır. Konumu gereği piyasasında toplanacak olan enerji kaynaklarının başka pazarlara ulaştırılmasında güvenli bir liman olabilmek Türkiye'nin enerji politikasının öncelikleri arasında gelmektedir. Bu önceliklerin göz önüne alınmasıyla atılacak adımlar ileride Türkiye'ye önemli kazanımlar sağlayacaktır. Bu tanımlamayla birlikte "Türk Akımı kapsamında Avrupa'ya taşınacak doğalgazda Türkiye'ye

⁵ Erdal T. Karagöl ve Salihe Kaya, "Enerji Arz Güvenliği Ve Güney Gaz Koridoru", *SETA Analiz*, No: 108, (Eylül 2014).

⁶ Erdal T. Karagöl, "Türk Akımı'na Doğru", *Yeni Şafak*, 11 Mayıs 2015.

verilecek olan 15 milyar metreküp doğalgaz, son yıllarda artan enerji talebinin karşılanması adına önemli bir adım olacaktır. Türkiye'nin 2014 yılındaki doğalgaz tüketim miktarının 48,6 milyar metreküp olduğu⁷ göz önüne alındığında projenin Türkiye'nin doğalgaz kullanımına yapacağı katkı daha net görülmektedir.

Son dönemde küresel ölçekli önemli enerji projelerinde yer alan Türkiye, enerji merkezi olma konusunda Türk Akımı projesiyle birlikte önemli bir aşama kaydetmiştir. Bununla birlikte yaşanan AB-Rusya geriliminde hem Türk Akımı hem de Güney Gaz Koridoru (GGK) kapsamında TANAP ve TAP projeleriyle Türkiye, enerjinin dağıtımında aracı bir rol üstlenerek küresel enerji haritasında önemli bir noktaya ulaşacaktır. Enerjinin küresel piyasalardaki önemi düşünüldüğünde enerji merkezi olma yönünde atılan bu adımlar, Türkiye'nin bölgesel bir aktörden küresel bir aktöre dönüşmesi konusunda kilit bir rol oynayacaktır.⁸

Batı ile Rusya arasında yaşanan gerilimli ortamın devam edip etmeyeceği bilinmese de uzun vadede yaşanan bu çatışmalarda kazananın Türkiye olacağı ortadadır. Enerji kaynaklarından yoksun olan ve uzun yıllardır enerjide dışa bağımlı olan Türkiye, özellikle yüksek enerji faturalarıyla ekonomik kalkınmada istediği atılımı gerçekleştirilememiştir. Bu anlamda Türkiye'nin sahip olduğu stratejik konumu iyi değerlendirmesi ve özellikle doğalgazı ucuz ve güvenli yollardan temin edebilme yollarını iyi değerlendirmesi gerekmektedir. Hedefleri doğrultusunda önemli atılımlar gerçekleştiren Türkiye'nin öngörülebilir politikalarla yoluna devam edebilmesinde Türk Akımı gibi projelerde elde ettiği söz hakkını ve avantajları ileride de devam ettirmesi, Türkiye için çok kıymetlidir.

TÜRK AKIMI PROJESİNİN ÜÇÜNCÜ ÜLKELER AÇISINDAN ÖNEMİ

Türk Akımı projesinin temelinde Rusya ve Türkiye yer alacak olsa da proje kapsamında doğrudan veya dolaylı olarak etkilenecek ülkeler ile birlikte projenin birçok ülkeyi ilgilendireceği ortadadır. Türkiye ve Rusya'nın

yanı sıra Avrupa'ya doğalgaz taşıyacak projede Yunanistan, Makedonya, Sırbistan gibi ülkelerin de yer alması beklenmektedir.⁹ AB ülkeleri içerisinde projeden en çok etkilenecek olan ülke kuşkusuz Yunanistan olacaktır. Güney Akım projesinin iptal edilerek Bulgaristan'ın devre dışı bırakılmasıyla yeni oluşturulacak doğalgaz hattı, Yunanistan'ı enerji transferinde önemli bir konuma getirecektir. Bu bağlamda 8 Nisan 2015 tarihinde Rusya Devlet Başkanı Putin ile Yunanistan Başbakanı Tsipras arasında Türk Akımı projesi hakkında ayrıntılı bir görüşme gerçekleştirilmiştir. Ekonomik olarak zor günler geçiren Yunanistan'ın AB'nin yaptırım uyguladığı bir dönemde Rusya ile görüşmesi Batı medyası ve üyesi olduğu AB tarafından sert bir dille eleştirilirken, Tsipras toplantı sonrası AB karşıtı bir politika yürütmek istemediklerini belirterek gerilen ortamı yumuşatmaya çalışmıştır.

Rusya-Yunanistan görüşmesinin Batı medyasından bu denli tepki çekmesinin nedeni 2008 küresel ekonomik krizinden sonra AB ülkeleri içerisinde toparlanmayan ülkelerin başında Yunanistan'ın geliyor olmasıdır. AB üyeliğinden çıkma olasılıklarının konuşulduğu bir ortamda Türk Akımı ile Rus gazının Yunanistan üzerinden AB'ye aktarılacak olması, borç yükü hayli artan Yunanistan için önemli bir fırsat sunmaktadır. Ancak Rusya'nın yönetiminde olan bu projenin, zamanla farklılık gösterecek olan Rusya-AB ilişkilerindeki gelişmeler doğrultusunda Yunanistan üzerindeki etkisinin nasıl olacağı ise bilinmemektedir. Türk Akımı'nın Yunanistan ekonomisine sağlayacağı olası katkılara bakıldığında; projeye birlikte artacak yatırımlar, ek mali kaynak ve iş imkanları, Yunanistan için önemli bir fırsat olarak görülmektedir. Bunun yanında Türk Akımı ile depolanması planlanan yaklaşık 48 milyar metreküp doğalgazın Yunanistan'ı bölgede önemli bir aktör haline getirecek olması da Yunanistan için ayrıca kıymetlidir.

Her ne kadar AB'nin doğalgaz satın alacağı ülke değişmeyecek olsa da doğalgaz geçiş güzergahının değişecek olmasının, AB'nin enerji güvenliğini artırması beklenmektedir. Öte yandan Yunanistan'ın yıllık toplam doğalgaz tüketimine bakıldığında 2013 yılında

⁷ "BP Statistical Review of World Energy", (Haziran 2015).

⁸ "Yıldız: Türk Akımı ve TANAP Rakip Değil", *BloombergHT*, 13 Mart 2015.

⁹ "Novak, Türk Akımı'nın Muhtemel Avrupa Güzergahını Açıkladı", *Enerji Gazetesi*, 15 Nisan 2015.

3,6 milyar metreküp olan tüketimin 2014 yılında 2,7 milyar metreküpe düştüğü görülmektedir.¹⁰ Bu anlamda Türk Akımı ile aktarılacak olan yaklaşık 48 milyar metreküp doğalgazın Yunanistan'ın yıllık doğalgaz tüketiminin çok üzerinde olduğu görülmektedir.

Türk Akımı adı Rusya tarafından düşünüldüğünde, isimden çok boru hattının işlevinin ve Türkiye'ye olan güvenin öncelikli olduğu görülmektedir. Bu bağlamda da Türk Akımı boru hattının toplamda dört hattından Türkiye üzerinden geçecek olan ilk hattının yapılmasına kesin gözüyle bakılmaktadır. 7 Mayıs tarihinde Gazprom yetkililerinin Türkiye'yi ziyareti, projenin açık denizde yer alan bölümünün inşaa kararı ve Aralık 2016 tarihinde ise doğalgaz sevkiyatına başlanacağına dair açıklamaları ile sonuçlanmıştır. Bunun yanında sürecin ilerlemesinde etkili olan en önemli faktör; Rusya'dan Türkiye'ye doğalgaz transferi yapan Mavi Akım'ın 2015'in ilk dört ayında 5,4 milyar metreküp doğalgaz sevkiyatı yapması ve bu miktarın 2014 yılının aynı aylarına göre yüzde 4 oranında artış göstermesidir. Türkiye ekonomisinin büyük bir enerji pazarına dönüşüyor olması, Türk Akımı'nın ilerleme kaydetmesini de beraberinde getirecektir.¹¹

7 Nisan tarihinde Macaristan'ın başkenti Budapeşte'de düzenlenen Enerji Güvenliği Toplantısı'nda bölgedeki enerji kaynaklarının çeşitlendirilmesi ve tedarik konuları masaya yatırılmış ve Türk Akımı ile birlikte elde edilecek olan avantajlar tartışılmıştır. Bu anlamda Türk Akımı hattıyla Avrupa'ya dağıtım yapılması planlanan¹² doğalgazın Yunanistan dışında Balkan ülkelerinden geçecek olması kuvvetle muhtemel görülmektedir. Toplantı sonrasında Türkiye ve Yunanistan'la birlikte Macaristan, Makedonya ve Sırbistan'ın projeyi destekleyen bir deklarasyon yayımlaması projenin gidişatı açısından önemlidir.¹³ Yayımlanan deklarasyona rağmen projenin Avrupa topraklarından

geçecek olan kesinleşmiş bir güzergahı bulunmamaktadır. Bunun yanında Macaristan Dış Ticaret ve Dışişleri Bakanı Peter Szijjarto tarafından yapılan açıklamada, Macaristan'ın Türkiye aracılığı ile inşa edilecek olan yüksek kapasiteli stratejik doğalgaz boru hattının inşa edilmesini hedeflediği belirtilmiştir.¹⁴

Projeye dahil edilmesi planlanan Balkan ülkeleri değerlendirildiğinde projeye birlikte, bu ülkelerin artan enerji ihtiyacının karşılanması ve bunun yanı sıra, AB üyesi olmayan ülkelerin de AB'ye giriş sürecinin hızlandırılması beklenmektedir.¹⁵ Bu doğrultuda Yunanistan, Makedonya, Sırbistan, Macaristan ve Avusturya'da, fikir aşamasında bulunan "Tesla Gas Pipeline" projesi üzerine görüşmeler yapılmaktadır. 7 Nisan'da Budapeşte'de yapılan toplantı sonrasında ele alınan projede, Türk Akımı ile Yunanistan'da toplanacak olan yaklaşık 48 milyar metreküp doğalgazın AB içerisinde gidebileceği ülkeler görüşülmüştür.¹⁶

Öte yandan, 13 Haziran'da Erdoğan-Putin ikili görüşmeleri kapsamında Türk Akımı'nın geleceği hakkında karşılıklı bilgiler aktarılmış ve 7 Haziran seçim sonuçlarıyla oluşabilecek farklı hükümet senaryolarına karşı, Rus yetkililer tarafından Türk Akımı'na teminat istenmiştir. Bilindiği üzere 7 Haziran seçimleri sonucunda tek parti iktidarının oluşmaması, Türk Akımı'na yönelik endişeleri de beraberinde getirmiştir.¹⁷ Konuya yönelik yeni gelişmelerin aktarılmaya devam edilmesiyle birlikte yapılan son açıklamaya göre, Rus enerji şirketi Gazprom tarafından Türk Akımı ile ilgili koordinatların geldiği ve üzerinde fizibilite çalışmaları için izin beklendiği açıklanmıştır.¹⁸

Türk Akımı'na yönelik önemli bir diğer gelişme de Yunanistan tarafında yaşanmaktadır. Avrupa kreditorleriyle yapılan görüşmelerden olumlu yanıtlar ala-

10 "BP Statistical Review of World Energy", Haziran 2015.

11 "Alexey Miller and Taner Yıldız Address Turkish Stream", *Gazprom*, 7 Mayıs 2015.

12 "Novak, Türk Akımı'nın Muhtemel Avrupa Güzergahını Açıkladı", *Enerji Gazetesi*, 15 Nisan 2015.

13 "Greece, Macedonia, Serbia and Hungary Discuss 'Turkish Stream'", *EurActiv*, 7 Nisan 2015.

14 "Macaristan, Türkiye İle Stratejik Doğalgaz Boru Hattı İnşaa Edilmesini İstiyor", *Enerjibub*, 16 Haziran 2015.

15 "Kumbaroğlu: Türk Akımı Balkan Ülkelerini AB'ye Taşıyacak", *Sputniknews*, 15 Nisan 2015.

16 "The Tesla Gas Pipeline: Have Hopes Revived?", *Russian International Affairs Council (RIAC)*, 15 Nisan 2015.

17 "Putin, Gazprom ile Türk Akımı'nı Ele Alacak", *Enerji Enstitüsü*, 15 Mayıs 2015.

18 "Enerji Bakanı Yıldız: Türk Akımında Koordinatlar Geldi, İzin Süreci Başladı", *Sputnik*, 15 Haziran 2015.

mayan Yunanistan'ın IMF'ye borcunu ödeyememesi ve 5 Temmuz'da yapılan referandumdan kemer sık-maya "hayır" oyu çıkması Yunanistan'la ilgili soru işa-retlerini artırmaktadır. Yunanistan ile Rusya arasında Türk Akımı'nın Avrupa'ya devamına yönelik Haziran ayında atılan hükümetlerarası imzanın Türk Akımı sü-recini nasıl etkileyeceği merakla beklenmektedir.¹⁹

SONUÇ VE ÖNERİLER

Küresel enerji piyasasının enerji kaynaklarına sahip olan ve olmayan ülkeler tarafından belirlendiği dü-şünüldüğünde, bu kaynakların aktarılması konusu da enerji piyasasının en önemli bileşenlerinden birini oluşturmaktadır. Doğalgaz piyasası, kullanıldığı alan-lar itibarıyla fosil yakıtlar içerisinde petrolden sonra birincil derecede önemini korumuş ve devam eden iç savaş ve anlaşmaların ana gündem maddesi olma-ya da devam etmektedir. Kasım 2013 tarihinde baş-layan Rusya-Ukrayna gerginliği etkisini kısa zamanda Rusya-AB ilişkilerinde göstermiş ve karşılıklı ekono-mik yaptırımlarla ambargolar uygulanmıştır. Kırım'ın ilhakıyla birlikte AB tarafından uygulanan ambargo-lara karşılık Rusya, Bulgaristan üzerinden AB'ye ak-tarılması planlanan doğalgazın Güney Akım'ın yerine

Türkiye aracılığı ile Yunanistan üzerinden aktarılacak Türk Akımı'nı açıklayarak karşılık vermiştir.

Türkiye'nin son zamanlarda enerji alanında attığı adımlar ülkenin bir enerji koridoru mu yoksa bir enerji merkezi mi olacağı konusunu gündeme getirmiştir. Bu bağlamda ilgili uzmanların belirttiği en önemli husus, TANAP ve sonrasında açıklanan Türk Akımı'yla birlik-te Türkiye'nin yeni bir enerji merkezi olma özelliğinin ön planda olduğudur. Ayrıca Türkiye'nin enerji politi-kalarının önceliğinde enerji maliyetlerinin düşürülme-si, enerji kaynaklarının güvenilir bir şekilde temin edil-mesi ve enerjide ticari hub olunabilmesi gelmektedir.

Türkiye'nin ileriki dönemlerde enerji hatlarının geçiş güzergahı konusunda daha aktif politikalar izle-mesi ve bu bağlamda yalnızca bir köprü konumunda bulunmaması gerektiği önem arz etmektedir. Ayrıca ayrıntılarının hala tam belli olmadığı Türk Akımı aracılığı ile Rus gazının AB'ye aktarılacak olmasında da Türkiye, TANAP'ta olduğu gibi önemli bir avan-taj elde etmiştir. Bu anlamda Türk Akımı'na paydaş bir ülke olabilmesi için Türkiye'nin gerekli adımları atması gerekmektedir. Doğu-Batı ile Kuzey-Güney arasında enerji kaynaklarının aktarımını sağlayacak olan enerji anlaşmalarının vazgeçilmez güzergahının Türkiye olması bu anlamda Türkiye'yi enerjide mer-kez üssü bir ülke konumuna getirecektir.

¹⁹ "Yunanistan ve Rusya Türk Akımı'na İmza Attı.", *Sabah*, 19 Haziran 2015.

SIYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI
FOUNDATION FOR POLITICAL, ECONOMIC AND SOCIAL RESEARCH
مركز الدراسات السياسية والاقتصادية والاجتماعية

www.setav.org | info@setav.org | @setavakfi

SETA | Ankara

Nenehatun Caddesi No: 66 GOP Çankaya
06700 Ankara TÜRKİYE
Tel: +90 312.551 21 00 | Faks: +90 312.551 21 90

SETA | İstanbul

Defterdar Mh. Savaklar Cd. Ayvansaray Kavşağı
No: 41-43 Eyüp İstanbul TÜRKİYE
Tel: +90 212 315 11 00 | Faks: +90 212 315 11 11

SETA | Washington D.C.

1025 Connecticut Avenue, N.W., Suite
1106 Washington, D.C., 20036 USA
Tel: 202-223-9885 | Faks: 202-223-6099

SETA | Kahire

21 Fahmi Street Bab al Luq Abdeen
Flat No 19 Kahire MISIR
Tel: 00202 279 56866 | 00202 279 56985